

אי אמרת בשלמא אם אביו, כאשר יטען מ-ב טענה כי האי גזונא שחמישים ידענא וחמישין לא ידענא — מיחייב שבועה, ומתוך שאינו יכול לישבע משלם —

שפיר איצטריך קרא למיפטר גבי יורשין. ולהשמיע כי אף שאביהן היה משלם — הם פטורין.

אלא אי אמרת דלא כרבי אבא. ויהיה הדין שאם יטען אביו כי האי גזונא את הטענה הזו, על יתרת התביעה ויאמר שאינו יודע — נמי יהיה פטור, כיון שהמחויב שבועה ואינו יכול לישבע פטור ולא משלם,

אם כן, קרא גבי יורשין לפוטרים, למה לי? והרי אביהם גם היה פטור באופן זה. וודאי שהיורשין יהיו פטורין כמותו!?

אלא מוכח מכך כדברי רבי אבא שהמחויב

לא חייב, הרי מודה במקצת הוא. ומדוע פטור משבועה? (68)

אלא לאו. ודאי ישבע הבן במקרה זה. והמיעוט נאמר על מקרה אחר —

והוא, דאמר ליה יורש המלוה: מנה יש לאבא ביד אביך. אמר ליה יורש הלווה: המשיך מתוך מנה זה ידענא [יודע אני שלוה אבי מאביך],

והמשיך לא ידענא [לא יודע לי אם לזה אם לאן]. ובאופן זה יש לפטור את היורש, משבועה ומתשלום החמישין הנותרין שתובע ממנו, משום שאינו בקי בעניני אביו.

ומעתה, יש לדייק מדברי רבי אמי כדבריו של רבי אבא. שהמחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם: (69)

וכיון שהודה — הרי הוא משיב אבדה ופטור משבועה.

עוד כתבו הראשונים, שתביעה זו "מנה לאבא ביד אביך", יש לפרשה באופן שתובעו על מנה שעדיין קיים. כגון שנתנו אביו בתורת פקדון שהיה גזול אצלו. כיון שאם בתורת מלוה נתנו וכעת אינו קיים, פטורין היתומים משבועה! כיון שאין גובין מן היתומין אלא מן הקרקעות. דהא מטלטלין שנפלו לפני היתומין בירושת אביהן — לא משתעבדים בחובותיו אלא רק הקרקעות. ואם כן, כאשר מודה לו היתום על חצי התביעה במנה שאינו בעין, הריהו מודה לו על שיעבוד קרקע. ואין נשבעין. [ובכל ענין זה — עיין בקצות החושן סימן ל"ט ס"ק א']

69. דקדק האילת השחר, שרבי אמי סובר ששיעבוד נכסים עבור חוב, הוא מן התורה.

68. ביארו הרשב"א והריטב"א שכן המלוה תובעו בטענת ברי. ואומר לו: אני ואתה היינו שם בשעת הלוואה או בשעת הודאה שהודה אביך בפני אבי על חוב זה. ואילו הלה, בנו של לווה טוען כברי שחמישים אית ליה וחמישים לית ליה.

והרי הוא מודה במקצת הודאה גמורה וחייב שבועה מדאורייתא. וזהו שהקשתה הגמרא: מה לי הוא ומה לי אבוח? שהרי שניהם גם הוא וגם אביו אליו היה כאן, מודים הם הודאה גמורה. וממילא חייבים בשבועת התורה.

וכתב הרשב"א, שאילו לא היה בן המלוה טוענו טענת ברי, אלא היה אומר לו שמא מנה לאבא ביד אביך, הרי שאף אם היה הנתבע מודה במקצת — היה פטור משבועה. כיון שמשיב אבדה הוא. שהרי אין הלה תובעו בטענת ברי, ואילו היה רוצה היה מעיז פניו ומכחיש הכל.

שבועה ואינו יכול לישבע — משלם!

ומשום כך צריך פסוק מיוחד להשמיענו, שהיורשים המחויבים שבועה ואינם יכולים לשלם — פטורין.

ומעתה יש לשאול: **ורב ושמואל** הסוברים שהמחויב שבועה ואינו יכול לישבע חזרה שבועה לסיני ואינו נשבע ואינו משלם,

הרי פסוק זה "**שבועת ה' תהיה בין שניהם**", שממנו הוכחנו שהמחויב שבועה ואינו נשבע — משלם, **מאי קא דרשי ביה רב ושמואל?**

ומתוצאת הגמרא: פסוק זה **מיבעי ליה** לרב ושמואל, **לכדתניא:**

שמעון בן טרפון אומר: "**שבועת ה' תהיה**

בין שניהם" — מלמד שהשבועה חלה על שניהם!

ושניהם, הלווה והמלווה נענשים עליה. (70) הלווה נענש לפי שנשבע לשקר, והמלווה נענש לפי שלא דקדק למסור ממנו בידי אדם נאמן, ועל ידי חוסר זהירותו, גרם לחילול ה' הנובע משבועת השקר של הלווה. (71)

[ובעקבות ברייתא זו מביאה הגמרא מימרות נוספות של שמעון בן טרפון]

שמעון בן טרפון אומר: **אזהרה לעוקב אחר הנואף** [שדואג לנואף, ומזמין ומרגיל לו נשים לניאוף]. **מניין?**

תלמוד לומר: "**לא תנאף**" — ומשמעו גם **לא תנאף!** כלומר, לא תגרום לאחרים

אותו בני אדם על שבועתו מפני אמתלאות, יש לו להימנע ולחשוך נפשו מן השבועה לכבוד שמים, גם שהאמת איתו!

71. כך פירש רש"י. אולם הר"י מיגא"ש לקמן דף מ"ז ע"ב כתב: מלמד שהשבועה חלה על שניהם, כלומר: עוון השבועה חל על שניהם. הנתבע שהוא נשבע לשקר, והתובע לפי שהוא יודע שהשבועה שהוא משיביע את הנתבע — שבועת שקר היא ומניחו לישבע.

ויש לפרש עוד, "מלמד שהשבועה חלה על שניהם", כלומר עוון השבועה — חל על שניהם, או על זה או על זה. שאם הנתבע נשבע לשקר הרי עוון השבועה חלה עליו והתובע פטור. ואם הנתבע נשבע עליו באמת. והתובע, תבעו בדבר שלא היה אצלו, הרי עוון השבועה חלה עליו.

שאם לא כן, הרי אפילו אם ידוע לנו שלא שילם אביהם את החוב, הרי פטורים היתומים מלשלמו. כיון שאין הם יורשים את עצם החוב, אלא רק את הנכסים שנשתעבדו לו. ומכך שצריכה התורה למעט את שבועת היורשים, מוכח ששיעבודא דאורייתא.

70. קשה: מדוע מחליטין לרשעים ופשוט שנענשים? והלא יתכן שנשבע באמת.

ואמנם אף שהמשיביע רשע הוא שתובעו ואין לו עליו. אולם הנשבע בעצמו מה חטא, והלוא באמת אינו חייב כמו שזה תובעו?

וכתב החתם סופר שאכן שבועת אמת הוא רע ומר. ואשרי הנזהר ונשמר ממנו. ויש לו לעשות הכל בכדי לימנע מכך וכיון שלא נמנע מכך — יש בזה משום רישעה. ועי"ש בדבריו חושן משפט סימן צ'.

ורבינו יונה בשערי תשובה שער ג' אות מ"ה כתב שמי שהוא יודע שאם ישבע — יחשדו

לנאוף. (72)

כתיב: (73) "וּתְרַגְנוּ בְּאֵהֱלֵיכֶם" [אחרי ששמעו בני ישראל את דברי המרגלים שהוציא דיבת הארץ, נאמר: "ולא אביתם לעלות ותמרו את פי ה' אלוֹקֵיכֶם. וּתְרַגְנוּ בְּאֵהֱלֵיכֶם" וגו']

וענין זה משל הוא לנהר פרת. לפי שנהר פרת קטן הוא מן הנהרות האחרים הגדולים המוזכרים בתחילת ספר בראשית. ובכל זאת נקרא כאן "הנהר הגדול". וכל זה הוא משום סמיכתו לארץ ישראל החשובה!

שִׁמְעוּן בֶּן טַרְפוֹן אוֹמֵר: תִּרְתַּם אֶת הָאָרֶץ וְגִינִיתֶם אֶת הַמְּקוֹם בְּאֵהֱלוֹ שֶׁל מְקוֹם, שֶׁהִשְׁכִּין אֶת אֱהֱלוֹ בֵּינֵיכֶם — שֵׁם גִּינִיתֶם אוֹתוֹ.

דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל תִּנְא [את מוסר זה שלמדנו שמעון בן טרפון, אך בצורה שונה]:

כתיב: (74) "עַד הַנְּהַר הַגְּדוֹל נֶהַר פֶּרֶת". שִׁמְעוֹן בֶּן טַרְפוֹן אוֹמֵר: קָרַב לַגְּבִי דְהִינְא, וְאִידֵהָן! [קרב אל מי שמשוח בשמן, ועל ידי קירבתך אליו תימשח גם אתה].

חולקין כבוד לעבד מלך כמלך, משום קירבתו ויחסו למלך!

שנינו במשנתנו: וְהַחֲנוּנִי עַל פִּינְקְסוֹר... הוא נשבע ונוטל, והן נשבעין ונוטלין! (75)

72. כך פירש רש"י שהאיסור הוא להרגיל לו נשים לניאוף. ויש לעיין:
א. האם לאו זה הוא רק ב'תרי עברי דנהרא', [כלומר כשם שאיסור 'לפני עיור לא תתן מכשול' הוא רק אם זימן המכשיל את דבר האיסור מעברו השני של הנהר, כגון שהולך יין מעבר לנהר ונתנו לנזיר — באופן זה עובר על 'לפני עיור'.]

אולם כבר אם היו הנזיר והיין באותו עבר של הנהר ורק הושיט לו את היין — אין בזה איסור 'לפני עיור' מן התורה]. ומעתה יש לעיין האם איסור זה של לא תנאיף אף הוא חל רק אם זימן לו אשה מעברו השני של הנהר, והחידוש הוא שמלבד איסור 'לפני עיור' עובר אף על לא תנאיף, או שאיסור זה, חל אף אם זימן לו אשה מאותו עבר של הנהר.

73. דברים א כו כז.

74. שם

75. מובא ברמ"א חו"מ סימן צ"א סעיף א' שאין הפועלין והחנוני נשבעין יחד, אלא בזה אחר זה. וביאר הש"ך בס"ק ט', שהטעם הוא שלא ייראו כנשבעין שבועת שוא, מחמת שטענותיהן ושבועותיהן — סותרות.

ב. יש לעיין האם איסור זה הוא רק באשת איש. או אף אם זימן לו שאר נשים לניאוף — עובר.
ג. יש לעיין אם איסור זה הוא רק כשמזמן לו

ובביאור הגר"א שם דימה את ענין זה לדין שני שבילין המבואר בגמרא פסחים י א, דתנן: שני שבילין א' טמא וא' טהור. והלך אחד באחד מן השבילין ועשה טהרות. ובא חבירו והלך בשביל השני ועשה טהרות. רבי יהודה אומר: אם נשאלו זה בפני עצמו וזה בפני עצמו —

תניא: אמר רבי — טורח שבועה זו למה? מדוע תיקנו חכמים שיבואו שניהם לישבע כאשר ברור שאחד מהם ישבע לשקר? (76)

והנה, בשאלתו של רבי לא נתפרש האם סובר הוא שאכן שניהם יטלו מבעל הבית בלא שבועה, וכבן ננס. או שרק הפועלין נוטלין בשבועה מהחנוני.

אמר ליה רבי חייא לרבי: הרי כבר תנינא, שנית וסתמת במשנה: (77)

שניהם, הפועלין והחנוני — **נשבעין ונוטלין מבעל הבית?** ואם כן, הרי שלדעתך יש מקום לשבועה זו אצל שניהם,

ודנה הגמרא: **קיבלה מיניה רבי מרבי חייא,** וחזר בו משאלתו וסובר כמו שנכתב במשנתנו, **או לא קיבלה מיניה?**

תא שמע: דתניא — רבי אומר: פועלין נשבעין לחנוני שלא נתן להם. כלומר, נוטלין הפועלין בשבועה מהחנוני, והמפסיד הוא החנוני שאינו נוטל בשבועה מבעל

לפועלים שיטלו ממנו. ואכן הפועלים נשבעין ונוטלים מהחנוני.

וזהו שהקשה רבי טורח שבועה זו למה. שנמצאת שבועתו של החנוני — שבועה בחינם. שהרי יכולים הפועלין להישבע וליטול ישירות מידי בעל הבית. שהרי החנוני אינו מרויח כלום בנטילתו מבעל הבית. אלא בעל הבית רק מעביר דרכו את השכר לפועלין. ונמצאת שבועת החנוני מיותרת.

ועל זה השיב לו רבי חייא דתניא בכרייתא שאף החנוני נשבע ונוטל מבעל הבית — לעצמו.

וטענת החנוני לבעת הבית היא, שאתה, בעל הבית — הפסדת לעצמך כיון שלא הורית לי לתת לפועלין את שכרם בפני עדים. על מנת שלא שלא יוכלו לשוב ולתובעו. ומשום כך יש לך לפרעני, אף שנתן אתה גם לפועלין.

ואילו הפועלין טוענים לבעל הבית, אנו עבדנו אצלך ומשום כך רק אתה חייב לשלם לנו שכרינו. ולכן, על מנת ששניהם יטלו מבעל הבית צריכים שניהם לישבע. [ועיין בתורת חיים מה שהקשה על פירוש רש"י].

77. כך פירש רש"י. אולם שאר ראשונים פירשו שרבי חייא השיב לו מכרייתא אחרת שבה נאמר

טהורין שניהם. בבת אחת — טמאין.

והטעם שאם נשאלו כל אחד בפני עצמו טהורין, הוא משום שכל אחד מהם הוא ספק. וספק טומאה ברה"ר טהור. ועל כן אם נשאלו בזה אחר זה, ודנים כל ספק בפני עצמו, אין לנו לטמאם. אולם, כאשר דנים את שניהם יחד — ודאי שיש ביניהם טומאה, וטמאין.

וכתב הגר"א שמשום כך משביעין אותם בזה אחר זה על מנת שנוכל לקבל כל שבועה ולהתייחס אליה כאל שבועה בפני עצמה. אולם אם נשביע אותם יחד — נמצא שבשבועה זו של שניהם, ודאי יש שקר.

76. כך פירש רש"י. ויש לעיין, הלוא במשנה מבואר ששניהם נשבעין על מנת ליטול מבעל הבית. ובלא שבועה אינם יכולין ליטול ממנו.

ומה שפירש רש"י, לא משמע בלשונו של רבי 'טורח שבועה זו למה'. שהרי לפי פירושו, היה לו לרבי להקשות, איך משביעין אותם שבועה זו שודאי אחד מהן משקר.

וביארנו הרשב"א והריטב"א את שאלת רבי: במשנתנו לא כתוב ששניהם נוטלין מבעל הבית. אלא כתוב 'הוא נשבע ונוטל, והן נשבעין ונוטלין' — ותו לא! ומשמע שהחנוני נשבע ונוטל מבעל הבית כיון שבעל הבית הורה

הבית אלא רק משלם לפועלין.

ואם איתא ואם אכן קיבלה רבי מרבי חייא, וחזר בו ממשמעות שאלתו, וסובר כדברי המשנה ששניהם נשבעין ונוטלין מבעל הבית — מדוע אמר רבי בברייתא שפועלין נשבעין לחנוני,

נשבעין הפועלין **לבעל הבית מיבעי ליה** [היה צריך להיאמר]. ולא נשבעין לחנוני?!

והתירוץ: **אמר רבא**, אכן קיבלה רבי מרבי חייא. וסובר רבי ששניהם נשבעין ונוטלין מבעל הבית

וכך אמר רבי: **פועלים נשבעין לבעל הבית — במעמד חנוני, כי היכי דליכספו מיניה!** (78) [על מנת לביישם, באם אכן קיבלו ממנו].

איתמר: שתי כיתי עדים המכחישות זו את זו, כגון שני עדים אומרים שהרג פלוני את פלוני. ושני עדים אומרים שלא הרג.

ושתי כיתות עדים אלו — מכחישות זו את זו. וודאי שאחת מהן מעידה שקר. ואם כן, פסולה היא מחמת כן. אולם אין אנו יודעים איזה מביניהם הכשירה ואיזו הפסולה.

תשלום אחד, ע"כ. וכתב המגיד משנה שהלכה זו אינה מוזכרת בגמרא אלא סברת הרמב"ם היא.

וכתב המגיד משנה שהסכימו הראשונים עם הרמב"ם בכך שאם מת החנוני נוטלין הפועלין שלא בשבועה. משום שמעיקר הדין היה להם לפועלין ליטול שלא בשבועה, אף אם החנוני לפנייהם כיון שטענתם של הפועלין לבעל הבית היא טענת ברי. ואילו בעל הבית אינו אלא כשמא. לפי שאינו יודע אם אכן קיבלו את שכרם מן החנוני.

ולפיכך, מן הדין יש להם ליטול שלא בשבועה. אלא מפני הפסדו של בעל הבית, שצריך הוא לשלם פעמיים — אמרו שישבעו שניהם. ורק על ידי השבועה יטלו ממנו. ואם כן, כל זמן שאינו בא לידי הפסד, חוזרים הפועלין לדינם העיקרי, ונוטלין שלא בשבועה.

אולם אם מתו הפועלין, חולקים הרמב"ן ועוד ראשונים על דעת הרמב"ם, וסוברים שאינו נוטל אלא בשבועה. כיון שמעיקר הדין אין לו ליטול מבעל הבית כלל. לפי שדבר זה הוא כאילו אומר החנוני לבעל הבית 'מנה לי בידך' והלה, בעל הבית, אומר לו 'איני יודע אם

ששניהם נשבעין ונוטלין מבעל הבית. ועיין בהערות.

78. א. כתבו הראשונים שדין זה שישבעו הפועלין בפני החנוני, הוא דוקא אם החנוני נמצא באותו מקום. אולם אם החנוני איננו, אומרים הפועלין לבעל הבית: הבא את החנוני וישבע בפנינו. ואם אין הוא בא — יכולין לומר לו לבעל הבית נשבע שלא בפניו וניטול את המעות. [סמ"ע חו"מ סימן צ"א ס"ק ד' בשם הר"ן. ועי"ש בבאר היטב ס"ק ד']

וכן דינו של החנוני שישבע אף הוא בפניהם. והיינו מאותו הטעם שצריכים הפועלין לישבע בפניו — כי היכי דליכספו מיניה. ובגר"א חו"מ סימן צ"א סעיף א' הביא שכן מבואר בירושלמי. וכתב הש"ך שם ס"ק ד' דאם נשבעו בדיעבד זה שלא בפני זה — אינם צריכים לחזור ולישבע.

ב. כתב הרמב"ם בפרק ט"ז מהלכות מלוה ולוה הלכה ה': אם מת חנוני, נוטל בעל החוב [כלומר, בעל הבית] שלא בשבועה. וכן אם מת הפועל נוטל החנוני שלא בשבועה. שהרי אין בעל הבית מפסיד כלום ואינו משלם אלא

הלוא כיון שודאי לנו שאחת מהן העידה שקר ופסולה, ואין אנו יודעין מי היא, הרי שעלינו להחמיר, ולפסול את שתיהן מספק. ולא להעמידן בחזקת כשרות. (81)

ומעמידה הגמרא כמה מקרים שיש בהם

אמר רב הונא: כת הזו, כשרה ובאה בפני עצמה ומעידה, וכן זו השניה, כשרה, ובאה בפני עצמה ומעידה. (79) כיון שמעמידין אנו כל כת בפני עצמה על חזקת כשרות. (80)

רב חסדא אמר: בהדי סהדי שקרי למה לי?

העדים השניים, יותר מאשר על הראשונים. והקשו התוס', שלדעת רב חסדא החידוש הוא לא רק בכך שלא סומכים על העדים הזוממין, אלא החידוש הוא שהעדים המזימים אינם נפסלים מחמת הכחשת הזוממין, ומשמע, שלדעת תוס' דינו של רב חסדא הוא מדאורייתא. ואם כן, זהו החידוש בדין עד זומם, שהמזימים כשרים אף שמוכחשים הם על ידי הזוממין.

80. עי' ברעק"א חו"מ ל"א סעי' א' שהוכיח מדברי התוספות בסנהדרין לא א, שאם נצטרפו שתי הכיתות הללו והעידו אחר כך יחד ככת אחת על דבר אחר, לא מחשיבין את הכת הזו כאילו נמצא אחד מהם קרוב או פסול. כיון שאין הפסול מבורר וידוע. ועי' בסמ"ע שם שנקט שהכת פסולה, כיון דהוי כנמצא א' מהם קרוב או פסול.

81. הרשב"ם בבבא בתרא לב ב ביאר בטעמו של רב חסדא דכיון שישנו ספק בעדים אלו אם כשרים הם או פסולין, הרי שלא נוציא ממון מחזקת בעליו מספק.

ולמדו מכך האחרונים, שעדים אלו אינם נאמנים, רק לעדות שעל פיה מוציאין ממון. מאחר שהם ספק פסולין. ואף שיש להם חזקת כשרות — מכל מקום אין בכח חזקת כשרות להוציא ממון. אבל אם יבואו עדים אלו ויעידו על מנת להחזיק ממון — כשרים!

ובקובץ שיעורים בבא בתרא אות קט"ז, הביא דברי הר"י מיגאש כאן, שכתב דטעמו של רב

הילוייתי, שהרי בעל הבית מסופק אם הוא מחויב כלל לחנוני זה. שמא לא נתן החנוני את המעות לפועלים. ומשום כך, מעיקר הדין פטור, אלא שתקנה היא שתיקנו חכמים לחנונים שיטלו בשבועה. ולכן, אף אם מתו הפועלין אין החנוני נוטל אלא כפי שתיקנו לו, ובשבועה!

79. פירש הריטב"א שזו באה בפני עצמה ומעידה, וזו באה בפני עצמה ומעידה — רק בעדויות אחרות. אולם ודאי שכלפי אותו הענין שבו מכחישין הם זה את זה, פסולין. ואמרינן 'אוקי ממנוא בחזקת מריה'. כלומר, שאין עושין כלום על פי עדות זו ומעמידין את הממון בחזקת מי שהוא עכשו.

ולא נחלקו רב הונא ורב חסדא, אלא אם כשרה כל אחת מן הכיתות הללו להעיד בדינים אחרים. שרב הונא סבר מכיון שאין אנו יודעין מי מהם השקרנית, הרי שמעמידין כל אחת בחזקת כשרות, ומקבלים עדותה בעדויות אחרות. ורב חסדא אמר בהדי סהדי שקרי למה לי.

ומלשונו של רב חסדא משמע, שאין העדים פסולין מן התורה, אלא החמירו חכמים שלא לקבל מהם עדות.

אולם בתוספות כאן ד"ה בהדי סהדי, משמע שלדעת רב חסדא פסולים הם מן התורה. מהא דהקשו התוס' על דעת רבא בבבא קמא עד ב הסובר שעד זומם חידוש הוא דמאי חזית דסמוך אהני — סמוך אהני. [כלומר, מה ראתי לסמוך על העד המזים יותר מאשר על העד הניזום]. וזהו החידוש בדין עדים זוממין, שסומכים על

הכחשת שתי כיתות:

א. אם היו שני מלווין ושני לווין, והיו להם שני שטרות בחתימת שתי הכיתות שהכחישו זה את זה — היינו פלוגתייהו!

זוהי מחלוקתם של רב הונא ורב חסדא. לדעת רב הונא השטרות הללו כשרים. ואילו לרב חסדא — פסולין.

ב. אם היה מלווה אחד ולוה אחד, ושני שטרות חוב היו ביניהם. ועל שתי השטרות חתומין שתי הכתות שהכחישו זו את זו.

הדין הוא שיד בעל השטר על התחתונה, ואינו גובה את שתי החובות, כי ודאי שאחת מן הכתות שקרנית. אלא גובה את הסכום הנמוך שבין שני השטרות.⁽⁸²⁾

ג. היו שני מלווין ולוה אחד שלוה משניהם. ולשתי ההלוואות היו שני שטרות חתומין על ידי הכתות הללו המכחישות זו את זו — היינו מתניתין!⁽⁸³⁾

וכשם ששינו במשנתנו שגם החנוני וגם הפועלין נשבעין ונוטלין מבעל הבית, ולא איכפת לנו מכך שישנו הפסד ברור לבעל הבית, הרי שגם כאן יגבו שני המלוים את חובם מן הלווה. למרות שברור הוא, ששטר אחד פסול.⁽⁸⁴⁾

ודין זה פשוט הוא, רק לדעת רב הונא. אולם לדעת רב חסדא הסובר כי שניהם פסולין להעיד, הרי שלא גובין באף אחד מן השטרות.

ד. אבל, אם היו ב' לווין ומלווה אחד ושני שטרות שחתומין עליהן שתי הכיתות המכחישות זו את זו, — מאי?

האם גם כאן אמר רב הונא שיכול אותו מלווה לגבות מכל אחד בנפרד, או שמא אף כאן נאמר שודאי אחד מן השטרות פסול הוא.

ואם כן, יכול כל אחד מן הלווין לדחות את

הוא ביד הלווה. כי שטר אחד — ודאי אמת. ולכן גובה אחד מהם, את הסכום הנמוך שבין שניהם.

83. כתב הרעק"א בחו"מ סימן ל"א סעיף ב', דלא רק אם באו שני המלוים לגבות שטרות אלו בבת אחת צריכים שבועה כיון שבאופן זה מוכח שאחד מהם משקר. אלא אפילו באו לגבות בזה אחר זה — צריכים שבועה!

84. א. כך פירש רש"י. וכתב הרמב"ן, שלפי זה לא למדנו שישבע כל אחד מן המלוים, אלא אם כן ביקש הלוה שישבעו לו. וכמו שבשאר כל שטרות חוב, זכותו של הנתבע לתבוע את המלווה שישבע לו שלא נפרע החוב שבשטר.

חסדא הוא, דממה נפשך כת אחת פסולה. והיינו דאיכא תרתי דסתרי. ועיי"ש בקובץ שיעורים בנפ"מ שבין פירושים אלו. ועיין עוד בחידושי הג"ר שמעון שקאפ זצ"ל בבא בתרא סימן ט"ז.

82. העיר הריטב"א, דמשמע שהדין המבואר בגמרא, במקרה זה הוא גם לרב הונא וגם לרב חסדא — שגובה. דהא לא תלתה הגמרא את דין זה במחלקתן.

ויש להבין, מדוע לרב חסדא גובה, ולא אמרינן בהדי סהדי שיקרא למה לי, וממילא יפסלו שני השטרות?

ותירץ: שאם נאמר כן, ומחמת זאת יעכב הלווה את שני הפירעונות של שני החובות המצוינים בשטרות הללו, נמצא שחוב אחד גזול

המלוה הבא לגבות על ידי שטרות אלו, ולומר לו כי יתכן שהשטר שבכוחו הוא תובעו — פסול הוא. ויפסיד המלוה לגמרי את שני חובותיו.

והמסקנא היא — תיקו!

מ-א & **מתיב רב הונא בר יהודה:** באו שני עדים להעיד על החודש.

ואחד מן העדים אומר: ראיתי את הירח גבוה מן הקרקע, בשיפולי הרקיע ב' מרדעות.

[מרדעת, היא מלמד הבקר. והוא מקל ארוך המחודד בראשו והיו מזרזין בו את הבהמות. ולכלי זה היתה מידה קבועה,⁽⁸⁵⁾ ומשום כך העריכו העדים את גובה הלבנה, בכך וכך [מרדעות]

ואחד מן העדים אומר: ראיתי גבוה שלש מרדעות, עדותן קיימת. כיון שטעות כזו,

בין שתי מרדעות לשלש מרדעות, היא טעות קטנה אשר עשויין לטעות בה, ואין כונתם לשקר.

אבל, אם אחד אומר: גבוהה הלבנה ג' מרדעות. ועד אחד אומר גבוהה ה', עדותן בטלה!

שהרי הכחישו זה את זה. ואין סבירות לטעות בהפרש כל כך גדול, ואם כן, ודאי שאחד מהם משקר.

אבל — ומצטרפין כל אחד מהם לעדות אחרת עם עדים אחרים.

ומעתה קשה: מאי לאו, מה שאמרנו שמצטרפין כל אחד מהם לעדות אחרת, מסתמא הכונה היא שמצטרפין אפילו לעדות ממזון. על אף שהכחישו זה את זה.

ואם כן, קשה לדעת רב חסדא הסובר כי כל שהכחישו זה את זה, פסוליין לכל עדויות

אולם כאן ב' מלוים ולוה אחד, הרי שודאי אחד מהם רמאי. ואין כאן תביעת אמת של שניהם כמו אצל פועלים וחנוני. ומדוע לא נאמר

שיהא מונח הממון ביניהם עד שיבוא אליהו?

ותירץ: אמנם אחד מן השטרות פסול. אך אין זה מכריח שמעולם לא היתה כזו הלואה, ויתכן ששניהם הללו לו ורק אחד מהם החתים עדים פסולים. ומשום כך אין ודאות שאחד מהם רמאי ואפשר ששני התביעות אמת. ומעמידין אותם על חזקתן ושניהם נשבעין ונוטליין!

[ועי' בהגהות הגרא"ז מלצר זצ"ל ובקושיתו על הרמב"ן, ולפי דברי הגידולי תרומה — קושיתו מיושבת].

85. עיין במשנה בבא בתרא כז ב.

אולם הרי"ף כתב שדין זה שבגמרא, דומה לדין המשנה לגמרי. ואף כאן נשבעין ונוטליין.

ב. הקשה בגידולי תרומה [שער כ"ט חלק ג' אות ג'] איך ניתן לדמות מקרה זה של שני מלוין ולוה אחד וב' שטרות, לדין חנוני ופועלים.

הרי בחנוני ופועלים אין בעל הבית טוען ברי לאף אחד מהם. לפי שאינו יודע כלום בענין זה. ואילו לכל אחד מהם יש טענה חזקה כלפי בעל הבית. החנוני טוען לו 'אני עשיתי שליחותך ונתתי לפועלין, ומחמת כן חייב אתה לפרוע לי'. ואילו הפועלים טוענים אנו עשינו עבודתך אצלך ועליך מוטל לשלם שכרינו. ואין לנו כל עסק על חנוני זה'. וכיון שלכל אחד מהם יש טענה ותביעה כלפי בעל הבית — שניהם נשבעין ונוטליין.